

Med egne ord

Kalle Moene

Victor D. Norman

Anine Kierulf

Erna Solberg

Jonas Gahr Støre

Verdiskapningens forrang

Skal vi forstå hvordan samfunnsøkonomien virker, må vi avlive myter.

Partiene ligger i startgropene. I høstens valgkamp skal de konkurrere om å få ulikheten ned i det landet i verden som har noen av de minste forskjellene. Men det er når forskjellene fortsatt er små, at vi er best i stand til å bekjempe at de øker.

Er den partipolitiske enigheten om mindre ulikhet bare tilsynelatende? Vi skulle så gjerne ha omfordelt mer - sier de - hadde det ikke vært for hvordan samfunnsøkonomien virker. Spørsmålet er om partiene på den måten skjuler den egentlige uenigheten om målet ved å presentere bevisst eller ubevisst tilpassede oppfatninger om hvordan økonomi og politikk faktisk virker.

En myte som flittig brukes både til høyre og venstre er at næringslivet skaper verdiene som så velferdsstaten forbruker. Derfor må verdiskapningen ha forrang; vi må produsere verdiene før vi fordeler dem; vi må legge til rette for industriarbeidernes og bøndernes verdiskapning. Slike oppfatninger kan brukes for å få oppslutning om en politikk som best tjener interessene til egne kjernevelgere eller som bygger på egen ideologi - under dekke av å arbeide for et felles likhetsmål.

Når vi tar bort det politiske voksenspråket, bygger myten på en et innbilt bilde av en haug av materielle verdier - det moderne gullet - produsert av det private næringslivet. Det er disse produserte materielle verdiene som vi så fordeler. Bare når haugen er stor nok, har vi råd til velferdsstat og omfordeling. Tror vi på bildet, har vi gått på en bløff.

Det er ingen haug. Fordeling og produksjon skjer samtidig og på en måte der næringslivet er like avhengig av velferdsstaten som velferdsstaten er av næringslivet. Steng skolene, sykehusene og barnehagene og se hva som skjer med produktiviteten i næringslivet. Men, kan mange innvende, vi er helt avhengig av de materielle godene som næringslivet produserer - maten, byggevarer og syklene. Og de har rett.

Poenget er at alle er avhengig av andre. Som bankene og

Med egne ord Kalle Moene

aluminiumsprodusentene er de enkelte enhetene i velferdsstaten avhengig av annen materiell vareproduksjon. Ingen spesialisert sektor klarer seg alene. Det er ikke noe skille mellom offentlig og privat sektor i denne sammenheng.

Med andre ord, verdiskapningen i private bedrifter er avhengig av den innsatsen det offentlige gjør gjennom for eksempel utdanning, helsevesen og utbygging og vedlikehold av infrastruktur. Trygdeordninger og sosialomsorg representerer forsikringsordninger som ikke bare sikrer folks velferd, men også bidrar til at folk kan ta den økonomiske risikoen som er nødvendig for å oppnå samfunnsøkonomiske gevinster gjennom arbeidsdeling og spesialisering.

Verdiskapningen skjer både i privat og offentlig sektor, både i vareproduksjon og tjenesteproduksjon. Vi skaper verdiene i et fellesskap der vi bygger på hverandres innsats.

Sykepleieren forsyner industriarbeideren med helsetjenester. Industriarbeideren forsyner sykepleieren med industrivarer og også med eksportinntekter som vi kan bruke til import. Begge produserer noe folk har bruk for og glede av.

Andre kan innvende at det er mye det offentlige gjør som vi egentlig ikke trenger, som om vi trenger alt næringslivet produserer. De fleste klarer seg helt fint

For å gi plass til velferdsstaten må noen av oss forbruke mindre av andre varer og tjenester enn vi ellers ville gjort, skriver artikkel-forfatteren. Foto: Javad Parsa

uten oransje tannglass. Likevel produserer næringslivet tannglassene.

Men hvordan skal vi finansiere velferdsstaten og andre omfordelingsordninger? Det spørsmålet er bare tilsynelatende presist. På dette området er de fleste fremmedgjort av pengeøkonomien. Realøkonomisk finansierer vi velferdsstaten ved å skape rom eller kapasitet i samfunnsøkonomien slik at også velferdsstaten kan produsere de tjenestene vi ønsker - og slik at vi eksporterer nok til å betale for det vi importerer. Resten er bokholderi.

Merk at denne måten å se saken på står i strid med den rådende politiske retorikken. I sin konsekvens sier den at vi må produsere mer aluminium for å skaffe oss flere sykehjemsplasser. Men satser vi på aluminiumsproduksjon for å skaffe flere sykehjemsplasser, blir det til slutt ikke arbeidskraft igjen til å bemanne sykehjemmene. Da blir det ikke realøkonomisk rom for de tiltenkte sykehjemsplassene og resultatet blir det stikk motsatte av det retorikken påstår.

En viktig rolle som skattene har i en demokratisk markedsøkonomi, er å trekke inn kjøpekraft slik at det blir realøkonomisk rom til for eksempel den demokratiske bestemte størrelsen på velferdsstaten. Det er slik velferdsstaten i realiteten finansieres. Det betyr ikke at den er gratis.

Tvert om, for å gi plass til velferdsstaten må noen av oss forbruke mindre av andre varer og tjenester enn vi ellers ville gjort. På den måten blir det plass til sykehjem og andre velferdstjenester. Hvordan skatteinndragningen fordeles på innbyggerne bestemmer hvem som må redusere sin etterspørsel mest. Fordelingen av skatt er slik med på å bestemme noen av fordelingsvirkningene av velferdsstaten. Resten bestemmes av hva velferdsstaten faktisk gjør og hvem den først og fremst tilgodeser.

Kalle Moene, professor ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo

Mer debatt s. 18-20 →

De mer etnisk mangfoldige samfunnene er jevnt over mer demokratiske

Indra de Soysa, professor ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap ved NTNU.

Lest siden sist

Du er en fiasko. Du er en fiasko!
Storbritannias brexit-minister David Davies til utenriksminister Boris Johnson under tidsskriftet Spectators sommerfest, ifølge Sunday Times. Forholdet mellom EU-venner og EU-motstandere i den britiske regjeringen har ikke vært spesielt hjertelig gjennom ukens brexit-forhandlinger i Brussel.

Jeg skal gi deg et spark i balla. - Jeg skal gi deg et spark i balla!
Tilhengere av de to statsrådene under samme sommerfest etter noen glass vin, ifølge Sunday Times

Han er dum som et brød, lat som en padde og forfengelig som Narcissus.
Dominic Cummings, tidligere leder av Vote Leave, britenes Nei til EU, om brexit-minister Davies i tweet, mandag.

Han behandler EU-motstanderne i regjeringen som sjørøvere.
Anonym EU-skeptisk statsråd om finansminister Philip Hammond i The Telegraph.

Esler!
Anonym EU-vennlig statsråd om de anonyme EU-kritiske statsrådene som lekker til pressen, i The Times.

For Guds skyld, hold kjeft!
Tidligere konservativ partileder Iain Duncan Smith til regjeringsmedlemmer, ifølge The Telegraph.

De ler av henne nå. Hun er ferdig. Det er bare et spørsmål om tid før hun innser det.
Anonymt konservativt parlamentsmedlem om statsminister Theresa May i The Times.

Inntrykket vi har hittil er at Storbritannia ikke er klar for disse samtalene.
Anonym EU-diplomat under ukens brexit-forhandlinger til Politico.

KRAGERØ: Mann fra Vestlandet fikk haike med politiet på E18.

KV-Kragerø Blad Vestmar

lestsidensist@dn.no

Debattansvarlig: Anna Werenskjold **Telefon:** 22 00 10 59 **Sentralbord:** 22 00 10 00 **Epost:** debatt@dn.no **Telefaks:** 22 00 11 10

Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn inklusive mellomrom **Underinnlegg/replik:** Maks 1500 tegn (ca. 250 ord) **Legg ved portrettfoto.**

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.